

KARL MARX

"Grundrissen" Johdanto

I. TUOTANTO, KULUTUS, JAKAANTUMINEN JA VAIHTO (KIERTOKULKU)

1. TUOTANTO

2. TUOTANNON YLEINEN SUHDE JAKAUTUMISEEN, VAIHTOON, KULUTUKSEEN

a) [Tuotanto ja kulutus]

b) [Tuotanto ja jakautuminen]

c) Lopuksi vaihto ja kiertoliike

3. KANSANTALOUSTIETEEN METODI

4. TUOTANTO. TUOTANTOVÄLINEET JA TUOTANTOSUHTEET. TUOTANTOSUHTEET JA KANSSAKÄYMISEN SUHTEET. VALTIO- JA TAJUNTAMUOTOJEN SUHDE TUOTANTO- JA TAVARANVAIHTOSUHTEISIIN. OIKEUSSUHTEET. PERHESUHTEET.

I. TUOTANTO, KULUTUS, JAKAANTUMINEN JA VAIHTO (KIERTOKULKU)

1. TUOTANTO

a) Käsiteltävänä aiheena on ensi sijassa *aineellinen tuotanto*.

Yhteiskunnassa on tuottavia yksilöitä—tästä syystä yksilöiden yhteiskunnallisesti määräytynyt tuotanto on luonnollisesti lähtökohta. Yksinäinen ja muista erillään elävä metsästäjä ja kalastaja, mistä Smith ja Ricardo lähtevät, kuuluu 1700-luvun Robinson-tarinoiden mielikuvituksettomiin kuvitelmiin, jotka eivät millään muotoa ilmaise pelkkää vastavaikutusta liikahienostukselle ja paluuta väärin ymmärrettyyn luonnonelämään, kuten kulttuurihistorioitsijat luulevat. Yhtä vähän tällaiselle naturalismille pohjautuu Rousseau'n *contrat social*, joka saattaa luonnostaan riippumattomat subjektit sopimuksella suhteisiin ja yhteyteen toistensa kanssa. Tällainen naturalismi on pienten ja suurten robinsonadien luomaa lumetta ja nimenomaan esteettistä lumetta. Tässä ennakoidaan itse asiassa sitä »kansalaisyhteiskuntaa», joka valmistui 1500-luvulta lähtien ja eteni 1700-luvulla jättiläisaskelin kypsyyteensä. Tässä vapaan kilpailun yhteiskunnassa erillinen ihminen on vapaa niistä luonnonsiteistä yms., jotka varhaisempina historian kausina tekivät hänestä tiettyyn rajattuun ihmiskasaumaan kuuluvan. 1700-luvun profetoilla, joilla Smith ja Ricardo vielä täysin ratsastavat, tämä 1700-luvun yksilö–yhtäältä feodaalisten yhteiskuntamuotojen hajoamisen, toisaalta 1500-luvulta lähtien uudelleen kehittyneiden tuotantovoimien tuote–välkkyy mielessä ihanteena, jonka olemassaolo kuuluu menneisyyteen. Hän ei näytä heistä historialliselta tulokselta, vaan historian lähtökohdalta, koska luonnonmukainen yksilö ei heidän ihmisluontoa koskevan käsityksensä mukaan synny historiallisesti, vaan on luonnon määräämä. Tämä harha on tähän saakka ollut ominainen jokaiselle uudelle aikakaudelle. Stuart, joka on monessa suhteessa 1700-luvun vastakohta ja aristokraattina seisoo historiallisemmalla maaperällä, on välttänyt tämän rajoittuneisuuden.

Mitä pitemmälle historiassa palaamme, sitä enemmän yksilö, ja näin ollen myös tuottava yksilö, ilmenee epäitsenäisenä, suurempaan kokonaisuuteen kuuluvana: ensiksi vielä aivan luonnollisella tavalla perheessä ja heimoksi laajentuneessa perheessä, myöhemmin heimojen vastakkaisuudesta ja sulautumisesta syntyvissä erimuotoisissa yhteisöissä. Vasta 1700-luvulla, »kansalaisyhteiskunnassa», yhteiskunnallisen yhteyden eri muodot ovat suhteessa erilliseen ihmiseen pelkkänä keinona hänen yksityisten tavoitteittensa saavuttamiseksi, ulkoisena välttämättömyytenä. Mutta se aikakausi, joka synnyttää tämän katsantokannan, muista erillään olevan yksilön kannan, on nimenomaan kehittyneimpien yhteiskunnallisten (tästä näkökulmasta yleisten) suhteiden kausi. Ihminen on sananmukaisimmassa merkityksessä *zoon politikon*, ei

ainoastaan eläin, jolle on ominaista kanssakäyminen, vaan eläin, joka voi eristäytyä muista vain yhteiskunnassa. Muista erillisen yksilön yhteiskunnan ulkopuolella harjoittama tuotanto–harvinaisena tapauksena se voi kylläkin olla sattumalta erämaahan joutuneen sivistyneen ihmisen kohdalla, jonka persoonassa yhteiskuntavoimat jo ovat potentiaa. Ikinä–on yhtäläinen tolkkuttomuus kuin kielen kehittyminen ilman *yhdessä* eläviä ja *yhdessä* puhuvia yksilöitä. Tässä emme viivy tämän pitempään. Asiaan ei tarvitsisi lainkaan puuttua, elleivät Bastiat, Carey, Proudhon jne. toisi jälleen vakavissaan keskelle nykyaikaisinta taloustiedettä tätä järjettömyyttä, joka on täysin ymmärrettävää 1700-luvun ihmisten kohdalla. Esimerkiksi Proudhon antaa taloudellisen suhteen alkuperälie, jonka historiallista taustaa hän ei tunne, tietenkin mielellään historian filosofisen selityksen tekemällä siitä mytologiaa: Aadam tai Prometheus äkkäsi ajatuksen valmiissa ja täydellisessä muodossaan, sitten se otettiin käytäntöön jne. Mikään ei ole sen pitkästyttävämpää ja kuivempaa kuin haaveileva locus communis.

Kun siis puhutaan tuotannosta, on aina puhe tuotannosta tietyllä yhteiskunnallisella kehitysasteella–yhteiskunnallisten yksilöiden tuotannosta. Tästä syystä voisi näyttää siltä, että meidän tuotannosta ylipäänsä puhuaksemme täytyisi joko seurata historiallista kehitys prosessia sen eri vaiheissa tai ilmoittaa alusta asti käsittelevämme yhtä tiettyä historian aikakautta, siis esimerkiksi nykyajan porvarillista tuotantoa, joka todella onkin varsinainen aiheemme. Kuitenkin kaikilla tuotannon kausilla on tiettyjä yhteisiä tunnuspiirteitä, yhteisiä määrittelyjä. *Tuotanto yleensä* on abstraktio, mutta järjellinen abstraktio sikäli kuin se todellakin tuo esiin yhteisen, määrittelee sen ja säästää meidät siten toistolta. Kuitenkin tämä *yleinen* tai vertailulla esiin eroteltu yhteinen on itse moninkertaisesti jäsentynyt, eri määrittelyiksi hajoava. Jokin siitä kuuluu kaikkiin aikakausiin, jokin muu on muutamille kausille yhteistä. Eräät määrittelyt ovat yhteisiä sekä kaikkein uusimmille että kaikkein vanhimmille kausille. Ilman näitä määrittelyjä ei voida ajatella mitään tuotantoa. Mutta jos kehittyneimmillä kielillä on yhteisiä lakeja ja määreitä kehittymättömimpien kanssa, kuitenkin niiden kehitys muodostuu juuri siitä mikä erottaa ne tästä yleisestä ja yhteisestä. Tuotantoa ylipäänsä koskevat määrittelyt on nimenomaan erotettava erilleen, jotta yhteisyyden takia–se ilmenee jo siitä, että subjekti, ihmiskunta, ja objekti, luonto, ovat samat–ei unohdeta olennaista erilaisuutta. Tämän unohtamiseen sisältyy esimerkiksi niiden nykyajan taloustieteilijöiden viisaus, jotka todistelevat olemassaolevien yhteiskunnallisten olosuhteiden ikuisuutta ja sopusointua. Mikään tuotanto ei esimerkiksi ole mahdollinen ilman tuotantovälinettä, olkoonpa tämä väline vaikka vain käsi. Mikään tuotanto ei ole mahdollinen ilman mennyttä, kasattua työtä, olkoon tämä työ vaikka vain se taito, joka on toistuvalla harjoituksella kerääntynyt ja keskittynyt villi-ihmisen käteen. Pääoma on muun muassa myös tuotantoväline, myös mennyttä, objektivoitua työtä. Siis pääoma on yleinen, ikuinen

luonnonsuhde [nykyiset taloustieteilijät päättelevät]; toisin sanoen se on tätä sikäli kuin jätetään pois juuri se spesifinen, mikä vasta tekee »tuotantovälineen», »kasatun työn» pääomaksi. Niinpä esimerkiksi Careyllä tuo tuotantosuhteiden koko historia ilmenee hallitusten pahansuopaisesti aiheuttamana väärennöksenä.

Kun ei ole mitään tuotantoa yleensä, ei ole myöskään mitään yleistä tuotantoa. Tuotanto on aina tuotannon *erityinen* haara—esimerkiksi maanviljelystä, karjanhoitoa, manufaktuuria jne.—tai se on niiden *kokonaisuus*. Kuitenkaan poliittinen taloustiede ei ole teknologiaa. Tuotannon yleisten määritysten suhdetta erityisiin tuotantomuotoihin annetussa yhteiskunnallisessa vaiheessa on kehiteltävä toisaalla (jäljempänä).

Vihdoin tuotanto ei myöskään ole vain erityistä tuotantoa, vaan aina on tietty yhteiskuntaorganismi, yhteiskunnallinen subjekti toimimassa laajemmassa tai suppeammassa tuotantohaa. rojen kokonaisuudessa. Se suhde, mikä tieteellisellä esityksellä *on* todelliseen liikkeeseen, ei myöskään kuulu vielä tähän. Tuotanto yleensä. Erityiset tuotantohaarat. Tuotanto kokonaisuutena.

Nyt on muotia liittää taloustieteellisten esitysten alkuun yleinen osa, ja juuri tässä, »Tuotanto»-otsikon alla esitetyssä jaksossa (katso esimerkiksi John Stuart Mill) käsitellään kaiken tuotannon *yleisiä ehtoja*. Tämä yleinen osa koostuu tai sen sanotaan koostuvan:

1) Niistä ehdoista, joita ilman tuotanto ei ole mahdollinen. Se ei siis ole todellisuudessa mitään muuta kuin kaiken tuotannon olennaisten momenttien esittämistä. Kuten myöhemmin näemme, tämä kutistuu tosiasiasa muutamiksi hyvin yksinkertaisiksi määrityksiksi, jotka latistetaan pelkiksi tautologioiksi.

2) Niistä ehdoista, jotka edistävät tuotantoa enemmän tai vähemmän, kuten esimerkiksi Adam Smithin edistynyt tai pysähtynyt yhteiskuntatila. Jotta nämä seikat, joilla on Smithin esityksessä yleiskatsauksena (*aperçu*) oma arvonsa, kohotettaisiin tieteelliseen merkitsevyyteen, tarvittaisiin tutkimuksia *tuottavuusasteen* kausista yksittäisten kansojen kehityksessä. Sellainen tutkimus jää aiheemme varsinaisten rajojen ulkopuolelle; mutta sikäli kuin se kuuluu aiheeseen, se on esitettävä kilpailun, kasautumisen jne. kehitystä käsittelevissä luvuissa. Yleisessä esitysmuodossaan vastaus typistyy siihen yleiseen väittämään, että teollisuuskansa pääsee tuotantonsa huippuun sinä hetkenä, jolloin se on ylipäänsä historiallisen kehityksensä huipussa. Ja todellakin, kansa on teollisessa huippukohdassaan niin kauan kun pääasia sille ei ole vielä voitto (*Gewinn*), vaan saavuttaminen (*Gewinnen*). Sikäli jenkit ovat edellä englantilaisia. Tai

sitten vastataan: esimerkiksi tietyt rodulliset taipumukset, ilmasto, luonnonolot, kuten sijainti meren rannalla, maaperän hedelmällisyys jne. ovat tuotannolle suotuisampia kuin toiset. Tämäkin typistyy jälleen tautologiaksi, että rikkauten luominen on sitä helpompaa mitä suuremmassa määrin sen subjektiiviset ja objektiiviset elementit ovat saatavissa.

Kaikki tämä ei silti ole sitä, mikä on taloustieteilijöille kyseisessä yleisessä osassa todella asian ydin. Päinvastoin tuotanto erotukseksi jakaantumisesta jne. on heidän mukaansa esitettävä–katso esimerkiksi Mill–historiasta riippumattomien ikuisien luonnonlakien puitteisiin sisältyvänä, ja sitten tämän tilaisuuden tullen *porvarilliset* suhteet sujutetaan aivan vaivihkaa yhteiskuntaa in abstracto koskeviksi kumoamattomiksi luonnonlaeiksi. Tämä on koko menettelyn enemmän tai vähemmän tietoinen tarkoitus. Jakaantumisessa he sanovat sen sijaan ihmisten sallineen itselleen todellakin kaikenlaista mielivaltaisuutta. Puuttumatta nyt lainkaan tuotannon ja jakaantumisen karkeaan erottamiseen toisistaan ja niiden todelliseen suhteeseen, on sen verran oltava alun alkaen selvää, että miten erilaista jakaantuminen yhteiskunnan eri kehitysvaiheissa sitten lieneekään, täytyy siinä voida yhtä hyvin kuin tuotannossa saada esiin yhteiset määritykset ja kaikki historialliset erot täytyy voida yhtä hyvin sekoittaa tai häivyttää *yleisinhimilliseksi* laeiksi. Esimerkiksi orja, maaorja ja palkkatyöläinen saavat tietyn ravintoerän, joka mahdollistaa heidän olemassaolonsa orjana, maaorjana ja palkkatyöläisenä. Pakkoverosta elävä valloittaja tai verosta elävä virkamies tai maankorosta elävä maanomistaja tai almuista elävä munkki tai kymmenyksistä elävä leviitta saavat kaikki yhteiskunnallisesta tuotteesta määrääosan, jonka säätävät toiset lait kuin orjan jne. osuuden. Ne molemmat pääkohdat, jotka kaikki taloustieteilijät esittävät tämän otsikon alla, ovat: 1) omistus, 2) omistuksen turvaaminen oikeuslaitoksen, poliisin jne. avulla.

Näihin on vastattava hyvin lyhyesti: Kohtaan 1). Kaikki tuotanto on yksilön luontoon kohdistamaa haltuunottoa tietyn yhteiskuntamuodon puitteissa ja sen avulla. Tässä mielessä on tautologiaa sanoa, että omistus (haltuunotto) on tuotannon ehto. Mutta naurettavaa on hypätä tästä tiettyyn omistuksen muotoon, esimerkiksi yksityisomistukseen (mikä lisäksi edellyttää ehdoksi vielä vastakkaistakin muotoa, *omistuksen puuttumista*). Historia osoittaa päinvastoin yhteisomistuksen (esimerkiksi intialaisilla, slaaveilla, muinaisilla kelteillä jne.) alkuperäiseksi muodoksi–muodoksi, joka esittää yhteisöomistuksen asussa vielä pitkään merkittävää osaa. Tässä emme puutu vielä lainkaan kysymykseen, kasvaako rikkaus paremmin tässä vai tuossa omistusmuodossa. Mutta on tautologiaa sanoa, että siellä missä ei ole olemassa mitään omistuksen muotoa, ei voi olla puhuttakaan mistään tuotannosta eikä siis myöskään mistään yhteiskunnasta. Omaksi ottaminen eli haltuunotto, joka ei tee mitään omaksi, on *contradictio in*

subjecto.

Kohtaan 2). Hankitun turvaaminen jne. Kun nämä latteudet pelkistetään todelliseen sisällykseensä, ne ilmaisevat enemmän kuin niiden saarnaajat tietävätkään. Nimittäin sen, että jokainen tuotantomuoto synnyttää omat oikeussuhteensa, hallitusmuotonsa jne. Ymmärtämisen karkeus ja sen puute sisältyy nimenomaan siihen, että elimellisesti yhteenkuuluvat ilmiöt asetetaan satunnaisesti keskinäiseen suhteeseen ja pelkästään harkintaan perustuvaan yhteyteen. Porvarillisten taloustieteilijöiden mielessä väikkyy vain, että poliisin ollessa nykyisen kaltainen tuotanto on helpompaa kuin esimerkiksi nyrkkivallan aikana. He unohtavat ainoastaan sen, että nyrkkioikeuskin on oikeutta ja että vahvemman oikeus elää toisessa muodossa edelleen myös heidän »oikeusvaltiossaan».

Tiettyä tuotantovaihetta vastaavien yhteiskunnallisten olojen vasta syntyessä tai niiden jo hävitessä tulee tuotannossa luonnollisestikin häiriöitä, joskin asteeltaan ja tulokseltaan erilaisia.

Tehkäämme yhteenveto: On kaikille tuotantovaiheille yhteisiä määrittäviä, jotka ajattelu määrittää yleisiksi; mutta kaiken tuotannon niin sanotut *yleiset ehdot* eivät ole mitään muuta kuin näitä abstraktisia momenteja, joiden avulla on mahdotonta ymmärtää yhtäkään todellista historiallista tuotantovaihetta.

[takaisin alkuun](#)

2. TUOTANNON YLEINEN SUHDE JAKAANTUMISEEN, VAIHTOON JA KULUTUKSEEN

Ennen kuin paneudutaan tuotannon enempiin analysointiin, on kiinnitettävä huomiota niihin eri nimikkeisiin, joita taloustieteilijät asettavat tuotannon rinnalle.

Ensimmäinen ja pinnallinen mielikuva on: tuotantoprosessissa yhteiskunnan jäsenet mukauttavat (valmistavat, muovaavat) luonnontuotteita inhimillisiin tarpeisiin. Jakaantuminen määrää sen suhteen missä yksilö ottaa osaa näihin tuotteisiin. Vaihto toimittaa hänelle ne erityiset tuotteet, joihin hän haluaa vaihtaa jakaantumisessa osakseen tulleen osuuden. Kulutuksessa tulee tuotteista vihdoinkin nautinnon, yksilöllisen haltuunoton esineitä. Tuotanto valmistaa tarpeita vastaavat esineet; jakaantuminen jakaa ne yhteiskunnallisten lakien mukaan; vaihto jakaa uudelleen jo jaetun yksilöllisen tarpeen mukaan; kulutuksessa vihdoinkin tuote erkaneet tästä yhteiskunnallisesta liikkeestä, siitä tulee välittömästi yksittäisen tarpeen esine ja palvelija ja se tyydyttää tämän tarpeen nautinnassa. Näin tuotanto ilmenee lähtökohtana, kulutus

päätekohtana, jakaantuminen ja vaihto väliterminä, joka puolestaan sisältää taas kaksi momenttia, koska jakaantuminen on määritelty yhteiskunnasta lähteväksi, vaihto yksilöistä lähteväksi momentiksi. Tuotannossa henkilö objektivoituu, kulutuksessa esine subjektivoituu; jakaantumisessa yhteiskunta ottaa itselleen yleisten, hallitsevien määritysten muodossa välittämisen tuotannon ja kulutuksen välillä, vaihdossa niitä, välittää yksilön satunnainen määritteisyys.

Jakaantuminen määrää sen suhteen (paljouden), missä tuotteet tulevat yksilön osaksi; vaihto määrää ne tuotteet, joina yksilö vaatii jakaantumisen hänelle osoittaman osuuden.

Tuotanto, jakaantuminen, vaihto ja kulutus muodostavat siis säännönmukaisen syllogismin, päätelmän: tuotanto muodostaa siinä yleisyyden, jakaantuminen ja vaihto erityisyyden, kulutus yksittäisyyden, joka on viimeinen rengas kokonaisuuden ketjussa. Tässä on epäilemättä yhteys, mutta pinnallinen yhteys. Tuotannon määräävät [taloustieteilijöiden mukaan] yleiset luonnonlait, jakaantumisen yhteiskunnallinen satunnaisuus, ja tästä syystä se voi vaikuttaa enemmän tai vähemmän edistävästi tuotantoon; vaihto sijaitsee näiden molempien välissä muodollisesti yhteiskunnallisena liikkeenä, ja päätöstapahtuma, kulutus, jota ei pidetä ainoastaan loppupisteenä, vaan myös lopullisena päämääränä, on oikeastaan taloustieteen ulkopuolella, lukuun ottamatta sitä, että se vuorostaan vaikuttaa takaisin lähtökohtaan ja aloittaa koko prosessin uudelleen.

Taloustieteilijöiden vastustajat—ovatpa nämä vastustajat sitten tämän tieteen piiristä tai sen ulkopuolelta—jotka moittivat heitä yhtenäisen kokonaisuuden barbaarisesta pirstomisesta, ovat heidän kanssaan joko samalla pohjalla tai heidän alapuolellaan. Mikään ei ole sen latteampi kuin moite, että taloustieteilijät ovat kiinnittäneet liian yksipuolisesti huomiota tuotantoon pitäen sitä itsetarkoituksena. Jakaantumisella olisi muka yhtä suuri merkitys. Tämän moitteen perustana on nimenomaan se taloustieteilijöiden mielikuva, että jakaantuminen oleilee itsenäisenä, riippumattomana alueena tuotannon rinnalla. Tai esitetään se moite, ettei näitä momenteja muka tarkastella niiden yhtenäisyydessä. Ikään kuin tämä erilleen repeytyminen ei olisi tunkeutunut todellisuudesta oppikirjoihin, vaan päinvastoin oppikirjoista todellisuuteen ja ikään kuin tässä olisi kyse käsitteiden dialektisesta yhteensovittamisesta eikä todellisten suhteiden erittelystä.

[takaisin alkuun](#)

a) [TUOTANTO JA KULUTUS]

Tuotanto on välittömästi myös kulutusta. Kaksinaista kulutusta, subjektiivista ja objektiivista. [Ensiksi:] yksilö, joka kehittää kykyjään tuotantoprosessissa, panee ne samaan aikaan myös kulumaan, käyttää niitä kuluttavasti tuotantotapahtumassa, aivan samoin kuin luonnollinen siittäminen on elinvoimien kulutusta. Toiseksi tuotanto on tuotantovälineiden kulutusta, niitä pidetään käytössä ja kulutetaan loppuun ja osa niistä (kuten esimerkiksi polttamisessa) hajoaa jälleen perusalkuaineiksi. Edelleen tuotanto on raaka-aineen kulutusta, raaka-aine ei säilytä luontaista muotoaan ja ominaislaatuaan, vaan päinvastoin menettää ne. Näin ollen tuotantotapahtuma on kaikilta momenteiltaan myös kulutustapahtuma. Mutta kaiken tämän taloustieteilijät myöntävätkin. Tuotantoa, joka on välittömästi identtinen kulutuksen kanssa, kulutusta, joka yhtenee välittömästi tuotannon kanssa, he sanovat *tuottavaksi kulutukseksi*. Tämä tuotannon ja kulutuksen identtisyys palautuu Spinozan väittämään: *determinatio est negatio*.

Kuitenkin tämä tuottavan kulutuksen määrittäminen esitetään vain siksi, jotta tuotannon kanssa identtinen kulutus erotettaisiin varsinaisesta kulutuksesta, joka päinvastoin käsitetään tuotannon tuhoavaksi vastakohtaksi. Tarkastelkaamme siis varsinaista kulutusta.

Kulutus on välittömästi myös tuotantoa, samoin kuin alkuaineiden ja kemiallisten aineiden kulutus luonnossa on kasvien tuottamista. On selvää, että esimerkiksi ravitsemisprosessissa, eräässä kulutuksen muodossa, ihminen tuottaa omaa ruumistaan.

Mutta sama koskee jokaista muutakin kulutuksen lajia, joka tavalla tai toisella tuottaa ihmistä joltakin puolelta. Tämä on kuluttavaa tuotantoa. Mutta, taloustiede sanoo, tämä kulutuksen kanssa identtinen tuotanto on toinen tuotanto, joka syntyy ensimmäisen tuotannon tuotteen tuhoamisesta. Ensimmäisessä tuottaja aineellistuu, toisessa hänen luomansa esine henkilölistyy. Siis tämä kuluttava tuotanto–vaikkakin se on tuotannon ja kulutuksen välitöntä ykseyttä–eroaa olennaisesti varsinaisesta tuotannosta. Se välitön ykseys, jossa tuotanto käy yhteen kulutuksen ja kulutus tuotannon kanssa, säilyttää niiden välittömän kaksinaisuuden.

Tuotanto on siis välittömästi kulutusta, kulutus on välittömästi tuotantoa. Kumpikin on välittömästi oma vastakohtansa. Mutta samaan aikaan tapahtuu näiden molempien kesken välittävää liikettä. Tuotanto välittää kulutusta, jolle se luo materiaalin, mitä ilman kulutukselta puuttuisi kohde. Mutta kulutus välittää myös tuotantoa, sillä vasta se luo tuotteille subjektin, jolle ne ovat tuotteita. Tuote saa viimeisen silauksen vasta kulutuksessa. Rautatie, jolla ei liikennöidä, jota ei siis käytetä hyväksi, ei kuluteta, on rautatie ainoastaan dynamei, ei

todellisuudessa. Ilman tuotantoa ei ole mitään kulutusta, mutta ilman kulutusta ei liioin ole mitään tuotantoa, koska tuotanto olisi siinä tapauksessa päämäärätöntä.

Kulutus tuottaa tuotannon kahdessa suhteessa:

1) Siten, että tuotteesta tulee vasta kulutuksessa todellinen tuote. Esimerkiksi puvusta tulee todellinen puku vasta silloin kun sitä pidetään; talo, jossa ei asuta, ei itse asiassa ole mikään todellinen talo. Siis tuote, toisin kuin pelkkä luonnonesine, osoittautuu hyödylliseksi, *tulee* tuotteeksi vasta kulutuksessa. Kulutus antaa tuotetta hävittäessään sille vasta viimeistelyn, sillä tuote ei ole tuotantoa vain aineellistuneena toimintana, vaan pikemminkin vain esineenä toimivaa subjektia varten.

2) Siten, että kulutus luo *uuden* tuotannon tarpeen, siis tuotannon ideaalisen sisäisen liikkeellepanevan motiivin, joka on tuotannon edellytys. Kulutus luo tuotannon vaikuttimen, se luo myös kohteen (Gegenstand), joka vaikuttaa tuotantoon määräten sen tavoitteen. Kun on selvää, että tuotanto antaa kulutukselle kohteen sen ulkoisessa muodossa, niin on yhtä lailla selvää, että kulutus *luo ideaalisesti* tuotannon esineen, sisäisenä kuvana, tarpeena, vaikuttimena ja tavoitteena. Se luo tuotannon esineet vielä subjektiivisessa muodossa. Ilman tarvetta ei ole mitään tuotantoa. Mutta kulutus uusintaa tarpeen. Tätä vastaa tuotannon puolella se, että tuotanto

1) toimittaa kulutukselle materiaalin, kohteen. Kulutus ilman kohdetta ei ole mitään kulutusta. Siis tältä kannalta tuotanto luo, tuottaa kulutuksen.

2) Mutta tuotanto ei luo kulutukselle ainoastaan kohdetta. Se antaa kulutukselle myös sen määritteisyyden, sen luonteen, sen viimeistelyn. Samoin kuin kulutus viimeistelee tuotteen tuotteena, tuotanto antaa viimeistelyn kulutukselle. Mutta ennen kaikkea esine, kohde ei ole esine, kohde ylipäänsä, vaan määrätty esine, kohde, joka on kulutettava tietyllä, taaskin tuotannon ennakoita määräämällä tavalla. Nälkä on nälkää, mutta haarukalla ja veitsellä syödyllä keitetyllä lihalla tyydytettävä nälkä on toista kuin nälkä, johon hotkitaan raakaa lihaa käsin, kynsin ja hampain. Tuotanto ei täten luo ainoastaan kulutuksen kohdetta, vaan myös kulutustavan, ei ainoastaan objektiivisesti, vaan myös subjektiivisesti. Tuotanto luo siis kuluttajan.

3) Tuotanto ei anna vain tarpeelle materiaalia, vaan myös materiaalille tarpeen. Kun kulutus pääsee alkuperäisestä luonnonvaraisesta karkeudestaan ja välittömydestään—viipyminen tällä

asteella olisi sekini vielä tulosta luonnonvaraiseen karkeuteen juuttuneesta tuotannosta—niin esine, kohde välittää itse kulutusta vaikuttimena. Se tarve, jota kulutus tuntee esinettä kohtaan, on esineen havainnoimisen luoma. Taide-esine, samoin kuin jokainen muu tuote, luo yleisön, joka ymmärtää taidetta ja jolla on kyky nauttia kauneudesta. Tuotanto ei näin ollen tuota ainoastaan esinettä subjektille, vaan myös subjektin esineelle.

Täten tuotanto luo kulutuksen 1) luomalla sille materiaalin, 2) määräämällä kulutustavan, 3) synnyttämällä kuluttajassa tarpeen, jonka kohteen tuotanto vasta on luonut tuotteissa. Näin ollen tuotanto tuottaa kulutuksen kohteen, kulutuksen tavan ja kulutuksen vaikuttimen. Aivan samoin kulutus synnyttää tuottajan *kyvyn* herättämällä hänessä tiettyyn tavoitteeseen suuntautuvan tarpeen.

Kulutuksen ja tuotannon identtisyys ilmenee siis kolmella tavalla:

1) *Välitön identtisyys*: tuotanto on kulutusta, kulutus on tuotantoa. Kuluttava tuotanto. Tuottava kulutus. Poliittiset taloustieteilijät nimittävät molempia tuottavaksi kulutukseksi, mutta tekevät vielä yhden eron: edellinen esiintyy uusintamisena, jälkimmäinen tuottavana kulutuksena. Kaikki edelliseen kohdistuvat tutkimukset käsittelevät tuottavaa tai tuottamatonta työtä; jälkimmäiseen kohdistuvat tutkimukset käsittelevät tuottavaa tai tuottamatonta kulutusta.

2) Siten, että kumpikin ilmenee välineenä toiselleen ja toinen välittää toista, mikä saa ilmauksensa niiden keskinäisessä riippuvuudessa. Tämä on liike, minkä ansiosta ne tulevat suhteeseen keskenään ja ilmenevät toisilleen ehdottomasti tarpeellisina, mutta pysyvät silti vielä ulkopuolisina toisilleen. Tuotanto luo materiaalin 'ulkopuolisena esineenä kulutukselle; kulutus luo tarpeen sisäisenä kohteena, tavoitteena tuotannolle. Ilman tuotantoa ei ole kulutusta, ilman kulutusta ei ole tuotantoa. Tämä identtisyys esiintyy taloustieteessä monissa muodoissa.

3) Tuotanto ei ole vain välittömästi kulutusta eikä kulutus välittömästi tuotantoa; liioin ei tuotanto ole vain väline kulutukselle ja kulutus tavoite tuotannolle, ts. siinä mielessä, että kumpikin antaa toiselle sen esineen, kohteen: tuotanto kulutukselle ulkoisen esineen, kulutus tuotannolle mielletyn kohteen. Eikä kumpikaan vain ole välittömästi toinen eikä liioin vain välitä toista, vaan toteuttamalla itsensä kumpikin niistä luo toisen, luo itsensä toisena. Vain kulutus saattaa tuotantotapahtuman päätökseen viimeistelemällä tuotteen tuotteena, hajottamalla sen, hävittämällä sen itsenäisen aineellisen muodon; kohottamalla ensimmäisessä tuotantotapahtumassa kehittyneen kyvyn toistamistarpeen välityksellä taidoksi; kulutus ei siis ole ainoastaan se päätöstapahtuma, minkä ansiosta tuote tulee tuotteeksi, vaan myös se tapahtuma,

jonka välityksellä tuottaja tulee tuottajaksi. Toisaalta tuotanto aikaansaa kulutuksen luomalla määrätyn kulutustavan sekä luomalla sitten kulutuserätteen, itse kulutuskyvyn tarpeena. Tämä viimeksi mainittu, kohdassa 3 määritelty identtisyys selitetään taloustieteessä lukuisia kertoja kysynnän ja tarjonnan, esineiden ja tarpeiden, yhteiskunnan luomien ja luontaisten tarpeiden suhteissa.

Tämän jälkeen ei mikään olekaan hegeliläiselle sen yksinkertaisempaa kuin asettaa tuotanto ja kulutus identtisiksi. Ja sen ovat tehneet paitsi sosialistiset kaunokirjailijat, myös proosalliset taloustieteilijätkin, esimerkiksi Say siinä muodossa, että tarkasteltaessa kansaa tai myös ihmiskuntaa in abstracto olisi sen tuotanto, sen kulutus. Storch on osoittanut Sayn virheen muistuttamalla, että kansa ei esimerkiksi kuluta tuotetta kokonaan, vaan luo myös tuotantovälineitä, kiinteää pääomaa jne. Sitä paitsi yhteiskunnan tarkasteleminen yhtenä ainoana subjektina merkitsee sen tarkastelemista väärin–spekulatiivisesti. Yhden subjektin kohdalla tuotanto ja kulutus ilmenevät yhden tapahtuman momentteina. Tässä on vain korostettava sitä tärkeää seikkaa, että jos tuotantoa ja kulutusta pidetään yhden subjektin tai lukuisien yksilöiden toimina, ne ilmenevät joka tapauksessa prosessin momentteina, ja tässä prosessissa tuotanto on todellinen lähtökohta ja siksi myös hallitseva momentti. Kulutus itse on välttämättömyytenä, tarpeena tuottavan toiminnan sisäinen momentti, mutta tuottava toiminta on realisoinnin lähtökohta ja siitä syystä myös sen hallitseva momentti, tapahtuma johon koko prosessi jälleen palaa. Yksilö tuottaa esineen ja palaa sen kuluttamalla taas itseensä, mutta tuottavana ja itseään uusintavana yksilönä. Näin kulutus ilmenee tuotannon momenttina.

Mutta yhteiskunnassa on tuottajan suhde tuotteeseen, heti kun tämä on valmis, ulkopuolinen, ja tuotteen paluu subjektille riippuu tämän suhteista muihin yksilöihin. Subjekti ei saa tuotetta välittömästi omistukseensa. Myöskään tuotteen välitön haltuunotto ei ole hänen tavoitteensa, mikäli subjekti tuottaa yhteiskunnassa. Tuottajan ja tuotteiden väliin astuu *jakaantuminen*, joka määrää yhteiskunnallisilla laeilla tuottajan osuuden tuotteiden maailmasta, tulee siis tuotannon ja kulutuksen väliin.

Onko jakaantuminen sitten itsenäinen alue tuotannon rinnalla ja sen ulkopuolella?

[takaisin alkuun](#)

b) [TUOTANTO JA JAKAANTUMINEN]

Kun tutkii tavallisia taloustieteellisiä teoksia, niin huomiota herättää ennen muuta se, että niissä esitetään kaikki kaksinkertaisena. Esimerkiksi jakaantumista käsittelevässä jaksossa esiintyvät maankorko, työpalkka, korko ja voitto, kun taas tuotantoa käsittelevässä jaksossa esiintyvät tuotantotekijöinä maa, työ ja pääoma. Alun alkaen on selvää, että pääoma määritetään kaksinaisesti: 1) tuotantotekijänä, 2) tulolähteenä, joka määrää tietyt jakaantumisen muodot. Korko ja voitto esiintyvät näin ollen myös sellaisinaan tuotannossa, sikäli kuin ne esittävät niitä muotoja, joissa pääoma lisääntyy, kasvaa, esittävät siis itse pääoman tuotannon momenteja. Korko ja voitto jakaantumisen muotoina edellyttävät pääomaa tuotantotekijänä. Ne ovat jakaantumistapoja, joiden edellytyksenä on pääoma tuotantotekijänä. Ne ovat myös pääoman uusintamisen tapoja.

Työpalkka on yhtä lailla toisen nimikkeen alla tarkasteltu palkkatyö: se määritteisyys, mikä työllä on tässä tuotantotekijänä, ilmenee jakaantumisen määrityksenä. Ellei työtä olisi määritetty palkkatyöksi, ei se tapa millä työ ottaa osaa tuotteisiin, ilmenisi työpalkkana, kuten se ei ilmenekään esimerkiksi orjuudessa. Vihdoin maankorko, ottaaksemme heti sen kehittyneimmän jakaantumismuodon, millä maanomistus osallistuu tuotteisiin, edellyttää suurmaanomistusta (oikeastaan suurviljelyä) tuotantotekijänä, muttei maata sellaisenaan yhtä vähän kuin työpaikan edellytyksenä on työ sellaisenaan. Näin ollen jakaantumissuhteet ja -tavat ilmenevät vain tuotantotekijöiden käänteispuolina. Yksilö, joka osallistuu tuotantoon palkkatyön muodossa, ottaa osaa tuotteisiin, tuotannon tuloksiin työpalkan muodossa. Tuotannon rakenne määrää täysin jakaantumisen rakenteen. Jakaantuminen on itsekkin tuotannon tuote, ei yksin kohteen kannalta, sillä ainoastaan tuotannon tulokset voidaan jakaa, vaan myös muodon kannalta, sillä määrätty tuotantoon osallistumisen tapa määrää jakaantumisen erityiset muodot, ne muodot, joissa ihmiset ottavat osaa jakaantumiseen. On pelkkää harhakuvitelmaa sijoittaa maa tuotantoon, maankorko jakaantumiseen jne.

Ricardon kaltaiset taloustieteilijät, joita useimmiten moititaan siitä, että he kiinnittävät muka huomiota yksinomaan tuotantoon, määrittelevät jakaantumisen taloustieteen ainoaksi kohteeksi, koska he tarkastelevat jakaantumismuotoja tarkimpina ilmauksina, jotka annetussa yhteiskunnassa määrittävät tuota tottekijöitä.

Suhteessa erilliseen yksilöön jakaantuminen ilmenee tietenkin yhteiskunnallisena lakina, joka määrittää hänen asemansa siinä tuotannossa, jonka puitteissa yksilö tuottaa—aseman, joka siis edeltää tuotantoa. Yksilöllä esimerkiksi ei alkuaan ole pääomaa eikä maaomaisuutta.

Yhteiskunnallinen jakaantuminen osoittaa hänet syntymästään lähtien palkkatyöhön. Mutta itse tämä määräytyminen on tulos siitä, että pääoma, maanomistus ovat olemassa itsenäisinä tuotannontekijöinä.

Tarkasteltaessa kokonaisia yhteiskuntia jakaantuminen näyttää vielä yhdeltä kannalta edeltävän tuotantoa ja määräävän sitä ikään kuin esitaloudellisena tosiasiana. Valloittajakansa jakaa: maan valloittajien kesken ja velvoittaa näin tiettyyn maaomaisuuden jakoon ja muotoon, määrää täten tuotannon. Se muuttaa valloitetut orjiksi ja tekee näin orjatyön tuotannon perustaksi. Tai jokin kansa jakaa vallankumouksella suurmaaomaisuuden palstoiksi ja antaa siis tällä uudella jakamisella tuotannolle uuden luonteen. Tai lainsäädäntö ikuistaa maanomistuksen tietyille suvuille tai jakaa työn periytyvänä etuoikeutena ja määrittää näin sen kastimaiseksi. Kaikissa näissä tapauksissa—ja ne ovat kaikki historiallisia tapauksia—tuotanto ei näytä organisoivan ja määräävän jakaantumista, vaan jakaantuminen päinvastoin tuotantoa.

Pintapuolisen käsityksen mukaan jakaantuminen ilmenee tuotteiden jakaantumisena, ja on näin etäällä tuotannosta ja on muka itsenäinen sen suhteen. Mutta ennen kuin jakaantuminen on tuotteiden jakaantumista, se on: 1) tuotantovälineiden jakaantumista, sekä 2)—mikä on saman suhteen lisämäärittys—yhteiskunnan jäsenten jakaantumista tuotannon eri lajien kesken (yksilöiden alistaminen tiettyihin tuotantosuhteisiin). Tuotteiden jakaantuminen on selvästi vain tulosta tästä jakaantumisesta, joka sisältyy itse tuotantoprosessiin ja määrää tuotannon organisaation. Tuotannon tarkasteleminen tuotantoon sisältyvästä jakaantumisesta riippumatta on selvästikin tyhjää abstraktiota, kun sitä vastoin tuotteiden jakaantuminen on itsestään annettu alun perin tuotannon momentin muodostavan jakaantumisen kanssa. Ricardo, joka pyrki käsittämään nykyaikaisen tuotannon sen määrätyn yhteiskunnallisen organisaationsa mukaisesti ja joka on par excellence tuotannon taloustieteilijä, ei nimenomaan tästä syystä esitä tuotantoa, vaan jakaantumisen nykyaikaisen taloustieteen varsinaiseksi aiheeksi. Tästä on jälleen nähtävissä niiden taloustieteilijöiden latteus, jotka esittävät tuotannon ikuisena totuutena samaan aikaan kun karkottavat historian jakaantumisen alueelle.

Mikä suhde tällä itse tuotannon määräävällä jakaantumisella on tuotantoon, on selvästikin kysymys, joka kuuluu tuotannon alueelle. Jos sanotaan, että ainakin silloin kun tuotannon on lähdettävä tietysti tuotantovälineiden jakaantumisesta, jakaantuminen tässä merkityksessä edeltää tuotantoa ja muodostaa sen edellytyksen, niin tähän on vastattava, että tuotannolla on tosiaanakin ehtonsa ja edellytyksensä, jotka muodostavat sen momentit. Nämä voivat ensi alussa ilmetä luonnonsyntyisinä. Itse tuotantoprosessi muuttaa ne luonnonsyntyisistä historiallisiksi, ja jos ne yhden kauden osalta ilmenivät tuotannon luonnollisena edellytyksenä, olivat ne toisen kauden

osalta tuotannon historiallinen tulos. Itse tuotantoprosessissa ne muuttuvat jatkuvasti. Esimerkiksi koneiden käyttö muutti sekä tuotantovälineiden että tuotteiden jakaantumista. Itse moderni suurmaanomistus on yhtä hyvin modernin kaupan ja teollisuuden tulos kuin tulos viimeksi mainitun soveltamisesta maatalouteen.

Kaikki yllä esitetyt kysymykset palautuvat viime kädessä siihen, millä tavoin yleishistorialliset olosuhteet vaikuttavat tuotantoon sekä miten vaikuttaa tuotannon suhde historialliseen liikkeeseen yleensä. Kysymys kuuluu selvästi itse tuotannon käsittelyyn ja kehittelyyn.

Mutta kysymyksiin voidaan siinä triviaalissa muodossa, missä ne yllä esitettiin, antaa myös yhtä lyhyt vastaus. Kaikissa valloituksissa on kolme mahdollista lopputulosta. Valloittajakansa alistaa valloitetun omaan tuotantotapaansa (näin tekivät esimerkiksi englantilaiset tällä vuosisadalla Irlannissa, osittain Intiassa); tai valloittajakansa antaa entisen tuotantotavan säilyä ja tyytyy pakkoveroon (esimerkiksi turkkilaiset ja roomalaiset); tai tapahtuu vuorovaikutusta, mistä syntyy uutta, synteesi (osaksi germaanien valloituksissa). Kaikissa tapauksissa tuotantotapa–olkoon se sitten valloittavan tai valloitetun kansan tuotantotapa tai näiden molempien sulautumisesta syntynyt–määrää tilalle tulevan uuden jakaantumisen. Vaikkakin tämä jakaantuminen ilmenee edellytyksenä uudelle tuotantokaudelle, on se itse jälleen tuotannon tuote–eikä vain historiallisen ylipäättään, vaan määrätyn historiallisen tuotannon.

Hävittäessään Venäjää mongolit esimerkiksi toimivat oman tuotantonsa, karjan laiduntamisen, mukaisesti, sillä tämän pää- ehtona ovat suuret asumattomat maa-alat. Germaaniset barbaarit, joiden perinnäisenä tuotantotapana oli maaorjavoimin harjoitettu maanviljelys ja jotka elivät eristäytyneinä maaseudulla, pystyivät alistamaan Rooman maakunnat näihin ehtoihin sitä helpommin kun maakunnissa tapahtunut maaomaisuuden keskittyminen oli jo kokonaan syrjäyttänyt aiemmat maanviljelysolot.

Perinnäisenä käsityksenä on, että tiettyinä aikakausina on eletty yksinomaan ryöstelemisestä. Jotta voitaisiin ryöväätä, on kuitenkin oltava jotain ryövättävää, siis tuotantoa. Ryöväämisen tavankin määrää jälleen tuotantotapa. Esimerkiksi stockjobbing nationia ei voida ryöstää kuten paimentolaiskansaa.

Orjan henkilössä varastetaan suoraan tuotantoväline. Mutta sitten on tuotanto siinä maassa, jota varten orja varastetaan, organisoitava sellaiseksi että se mahdollistaa orjatyön käytön tai on luotava orjatyötä vastaava tuotantotapa (kuten Etelä- Amerikassa jne.).

Laeilla voidaan jokin tuotantoväline, esimerkiksi maa, ikuistaa tiettyjen sukujen käsiin. Nämä lait saavat taloudellista merkitystä vain silloin kun suurmaanomistus on sopusoinnussa yhteis-kunnallisen tuotannon kanssa, kuten esimerkiksi Englannissa: Ranskassa harjoitettiin pienviljelystä huolimatta suurmaanomistuksesta, ja vallankumous pirstoikin suurmaanomistuksen. Entä palstoituksen ikuistaminen esimerkiksi laeilla? Omistus keskittyy uudelleen tällaisista laeista huolimatta. Jakaantumissuhteiden pysyttämiseen pyrkivien lakien vaikutus ja niiden vaikutus sitä tietä tuotantoon on määriteltävä erikseen.

takaisin alkuun

c) LOPUKSI VAIHTO JA KIERTOKULKU

Kiertokulku itse on vain tietty vaihdon momentti tai sitten vaihto kokonaisuudessaan tarkasteltuna.

Sikäli kuin *vaihto* on vain välittävä momentti tuotannon ja sen määräämän jakaantumisen sekä siihen liittyvän kulutuksen välillä, mutta itse kulu tuskin ilmenee tuotannon momenttina, sikäli myös vaihto sisältyy ilmeisesti tuotantoon sen momenttina. Ensiksi on selvää, että itse tuotannossa tapahtuva toimintojen ja kykyjen vaihto kuuluu suoraan tuotantoon ja muodostaa sen 9lennaisen puolen. Toiseksi sama koskee tuotteiden vaihtoa, sikäli kuin tämä vaihto on väline valmiin, välittömään kulutukseen määrätyn tuotteen valmistamista varten. Sikäli itse vaihto on tuotantoon sisältyvä tapahtuma. Kolmanneksi niin sanottu itse yrittäjien välinen vaihto on sekä organisaatioltaan kokonaan tuotannon määräämä että itsekin tuottavaa toimintaa. Vaihto ilmenee riippumattomana tuotannon rinnalla, yhdentekevänä suhteessa siihen vain viimeisessä vaiheessa, missä tuote vaihdetaan välittömästi kulutusta varten. Mutta 1) ei ole olemassa mitään vaihtoa ilman työnjakoa, olipa tämä sitten alkukantaista tai jo historiallisen kehityksen tuote, 2) yksityisvaihto edellyttää yksityistuotantoa, 3) vaihdon voimaperäisyyden, sen laajentamisen samoin kuin sen muodonkin määrää tuotannon kehitys ja organisaatio. Esimerkiksi kaupungin ja maaseudun välinen vaihto, vaihto maaseudulla, kaupungissa jne. Näin vaihto ilmenee kaikissa momenteissaan joko suoraan tuotantoon sisältyvänä tai sen määräämänä.

Tuloksena, johon olemme päätyneet, ei ole se, että tuotanto, jakaantuminen, vaihto ja kulutus ovat identtisiä, vaan että ne kaikki muodostavat kokonaisuuden osat, ovat eroavuuksia ykseyden sisällä. Tuotanto ulottuu koskemaan hallitsevana sekä omia vastakohtaisia määrityksiään että muita momenteja. Tuotannosta prosessi alkaa jatkuvasti uudelleen. On itsestään selvää, ettei vaihdolla ja kulutuksella voi olla hallitsevaa merkitystä. Sama koskee jakaantumista tuotteiden

jakaantumisenä. Mutta tuotannon tekijöiden jakaantumisenä jakaantuminenkin on tuotannon momentti. Tietty tuotanto määrää siis tietyn kulutuksen, jakaantumisen, vaihdon ja *näiden eri momenttien tietyt keskinäiset suhteet*. Tietenkin puolestaan tuotannon *sen yksipuolisessa muodossa* määräävät muut momentit. Esimerkiksi kun markkinat, ts. vaihdon alue laajenee, tuotanto kasvaa ja sen eriytyminen syvenee. Jakaantumisen muuttuessa tuotanto muuttuu, esimerkiksi pääoman keskittyessä, väestön jakaantuessa eri lailla kaupungin ja maaseudun kesken jne. Vihdoin kulutustarpeet määräävät tuotantoa. Eri momenttien välillä tapahtuu vuorovaikutusta. Näin on jokaisessa elimellisessä kokonaisuudessa.

takaisin alkuun

3. POLIITTISEN TALOUSTIETEEN METODI

Kun tarkastelemme tiettyä maata poliittisen taloustieteen kannalta, lähdemme sen väestöstä, sen jakautumisesta luokkiin, kaupungin, maaseudun ja meren elinkeinoihin, eri tuotantohaaroihin, viennistä ja tuonnista, vuosituotannosta ja -kulutuksesta, tavaroiden hinnoista jne.

Näyttää oikealta aloittaa reaalisesta ja konkreettisesta, todellisesta edellytyksestä, siis esimerkiksi taloustieteessä väestöstä, joka on koko yhteiskunnallisen tuotantotapahtuman perusta ja subjekti. Lähemmin tarkastellen tämä osoittautuu kuitenkin, vääräksi. Väestö on abstraktio, jos sivuutan esimerkiksi luokat, joista väestö koostuu. Nämä luokat ovat jälleen tyhjä sana, ellen tunne niitä elementtejä, joille luokat pohjautuvat, esimerkiksi palkkatyötä, pääomaa jne. Nämä edellyttävät vaihtoa, työnjakoa, hintoja jne. Esimerkiksi pääoma ilman palkkatyötä, arvoa, rahaa, hintaa jne. ei ole mitään. Jos siis lähtisin väestöstä, lähtökohtanani olisi sekasortoinen mielle kokonaisuudesta ja tarkemmin määrittellessäni tulisin analyttisesti yhä yksinkertaisempiin käsitteisiin. Tulisin konkreettiseksi mieltämästäni yhä ohuempiin abstraktioihin kunnes olisin tullut kaikkein yksinkertaisimpiin määrityksiin. Niistä olisi sitten lähdettävä palaamaan jälleen takaisinpäin kunnes pääsisin lopulta taas väestöön, mutta tällä kerralla ei sekasortoisena käsityksenä kokonaisuudesta. vaan monien määritysten ja suhteiden rikkaana totaliteettina.

Ensimmäinen tie on se, jonka taloustiede on syntyessään historiallisesti kulkenut. Esimerkiksi 1600-luvun taloustieteilijät aloittivat aina elollisesta kokonaisuudesta, väestöstä, kansakunnasta, valtiosta, useista valtioista jne., mutta he päätyivät aina siihen, että löysivät analyysin avulla eräitä määrääviä abstraktisia yleisiä suhteita, kuten työnjaon, rahan, arvon jne. Niin pian kuin nämä yksittäiset momentit oli enemmän tai vähemmän määritetty ja abstrahoitu, syntyivät

taloustieteelliset järjestelmät, jotka nousevat yksinkertaisesta, kuten työstä, työnjaosta, tarpeesta, vaihtoarvosta aina valtioon, kansakuntien väliseen vaihtoon ja maailmanmarkkinoihin asti.

Viimeksi mainittu on ilmeisesti tieteellisesti oikea metodi. Konkreettinen on konkreettista siksi, että se on yhteenvedo monista määrittämisistä. siis moninaisen ykseys. Tästä syystä se esiintyy ajattelussa yhteenvetoprosessina, tuloksena, ei lähtökohtana, vaikka se onkin tosiasiallinen lähtökohta ja näin ollen myös havainnon ja mieltämisen lähtökohta. Ensimmäisellä tiellä: koko mielle hupeni abstraktiseksi määrittämisiksi; toisella tiellä; johtavat abstraktiset määrittämiset konkreettisen reprodusointiin ajattelun avulla. Tästä syystä Hegel johtui siihen harhakuvitelmaan, että käsitti reaalisesta itsestään synteesiä tekevän, itsessään syvenevän ja itsestään käsin itseään kehittävän ajattelun tulokseksi, kun sitä vastoin se metodi. jossa nousee abstraktisesta konkreettiseen, on vain ajattelun keino omaksua konkreettinen, reprodusoida se ajatuksissa konkreettisenä. Mutta se ei missään tapauksessa ole itse konkreettisen syntyprosessi. Esimerkiksi yksinkertaisinkin taloustieteellinen kategoria, vaikkapa vaihtoarvo, edellyttää väestöä–tietämissä olosuhteissa tuottavaa väestöä–ja myös tiettyä perhe-, yhteisö- tai valtiojärjestelmän lajia jne. Vaihtoarvo ei voi koskaan olla olemassa muutoin kuin jo annetun konkreettisen, elävän kokonaisuuden abstraktisena, yksipuolisena suhteena.

Kategoriana vaihtoarvo on sitä vastoin ollut olemassa aatamin ajoista asti. Näin ollen sellaiselle tajunnalle–ja filosofinen tajunta on juuri tällainen–jolle käsittävä ajattelu merkitsee

todellista ihmistä ja tämän vuoksi käsitetty maailma sellaisenaan vastaa todellista maailmaa, ilmenee kategorioiden liike todellisena (vaikka se valitettavasti saakin jonkin sysäyksen ulkoapäin) tuotantotapahtumana, jonka tulos maailma on. Ja tämä–vaikka tässä meillä on jälleen tautologia–on oikein sikäli kuin konkreettinen kokonaisuus ajatuskokonaisuutena, ajatuksellisenä konkreettisuutena on todellakin ajattelun, käsittämisen tuote; mutta ei mitenkään havainnon ja mieltämisen ulko- tai yläpuolella ajattelevan ja itsensä synnyttävän käsitteen tuote, vaan käsitteissä tapahtuvan havainnon ja mielteen muokkauksen tuote. Kokonaisuus, kun se ilmenee päässä ajatuskokonaisuutena, on ajattelevan pään tuote, ja tämä ajatteleva pää omaksuu maailman ainoalla sille mahdollisella tavalla, joka eroaa tämän maailman taiteellisesta, uskonnollisesta ja käytännöllis-henkisestä omaksumisesta. Reaalinen subjekti pysyy olemassa kuten ennen-kin pään ulkopuolella jonakin itsenäisenä, nimittäin niin kauan kuin pää suhtautuu siihen vain spekglatiivisesti, vain teoreettisesti. Tästä syystä myös teoreettista metodia käytettäessä täytyy subjektin, yhteiskunnan, aina väikkyä mielteillemme edellytyksenä.

Mutta eikö näillä yksinkertaisilla kategorioilla ole myös riippumaton historiallinen tai

luonnollinen olemassaolonsa ennen konkreettisempien kategorioiden olemassaoloa? Ça dépend. Hegel esimerkiksi aloittaa oikeusfilosofian aivan oikein hallinnasta subjektin yksinkertaisimpana oikeussuhteena. Mutta ei ole olemassa mitään hallintaa ennen perhettä tai herruus- ja alistussuhteita, jotka suhteina ovat huomattavasti konkreettisempia. Sitä vastoin olisi oikein sanoa, että on olemassa perheitä, heimokokonaisuuksia, jotka vielä vain pitävät hallinnassaan, mutta eivät *omista*. Yksinkertaisempi kategoria ilmenee siis yksinkertaisten perhe- ja heimoyhdyskuntien suhteena omistamiseen. Kehittyneemmässä yhteiskunnassa se ilmenee kehittyneen organismin yksinkertaisimpana suhteena. Se konkreettisempi perusta (Substrat), jonka suhteena hallinta on, on kuitenkin aina edellytetty.

Voidaan kuvitella yksi muista erillään oleva villi-ihminen, jolla on hallintaa. Mutta hallinta ei ole tällöin mikään oikeussuhde. Ei pidä paikkaansa, että hallinta kehittyi historiallisesti perheeksi. Päinvastoin hallinta edellyttää aina tätä »konkreettisempaa oikeuskategoriaa». Tässä on sentään sen verran totta, että yksinkertaisemmat kategoriat ovat ilmausta niille suhteille, joissa kehittymättömämpi konkreettinen on voinut realisoitua saamatta vielä aikaan sitä monipuolisempaa yhteyttä tai suhdetta, joka on ilmaistu ajatuksellisesti konkreettisemmassa kategoriassa; samaan aikaan kehittyneempi konkreettinen säilyttää tämän yksinkertaisemman kategorian alistettuna suhteena.

Rahaa voi olla ja on historiallisesti ollut olemassa ennen kuin pääomaa, pankkeja, palkkatyötä jne. on olemassa. Tältä kannalta voidaan sanoa, että yksinkertaisempi kategoria voi ilmaista kehittymättömämmän kokonaisuuden hallitsevia suhteita tai kehittyneemmän kokonaisuuden alistettuja suhteita, ts. suhteita, jotka olivat historiallisesti olemassa jo ennen kuin kokonaisuus kehittyi siltä puolelta, joka on ilmaistu konkreettisemmassa kategoriassa. Tässä mielessä vastasi yksinkertaisimmasta monimutkaiseen nousevan abstraktisen ajattelun kulku todellista historiallista prosessia.

Toisaalta voidaan sanoa, että on sängen kehittyneitä, mutta historiallisesti kuitenkin epäkypsempää yhteiskuntamuotoja, joissa esiintyy talouden korkeimpia muotoja, esim. kooperaatiota, yhteistoimintaa, kehittyntä työnjakoa jne. vaikka minkäänlaista rahaa ei ole olemassa,—esimerkiksi Peru. Myöskään slaavilaisissa yhteisöissä rahaa ja sitä edellyttävää vaihtoa ei esiintynyt joko lainkaan tai vain merkityksettömän vähän yksittäisten yhteisöjen sisällä, mutta sen sijaan sitä esiintyy yhteisön rajoilla, kanssakäymisessä muiden yhteisöjen kanssa. On yleensäkin väärin sijoittaa vaihto yhteisön sisään alun pitäen olennaisena elementtinä. Alussa vaihtoa päinvastoin esiintyy ennen eri yhteisöjen kesken kuin yhdenUja saman yhteisön jäsenten

kesken. Edelleen: vaikkakin raha alkaa esittää tiettyä osaa hyvin varhain ja monipuolisesti, kuitenkin se on vanhalla ajalla hallitsevana elementtinä vain yksipuolisesti määräytyneillä kansakunnilla, kauppakansoilla. Ja sivistyneimmissäkin antiikissa, kreikkalaisilla ja roomalaisilla, ilmenee rahan täydellistä kehitystä—mitä nykyajan porvarillinen yhteiskunta edellyttää—ainoastaan kyseisten yhteiskuntien hajoamisen kautena. Siis tämä aivan yksinkertainen kategoria ei esiinny täydessä voimassaan historiallisesti kuin yhteiskunnan kehittyneimmissä oloissa. Se ei suinkaan tunge kaikkien taloudellisten suhteiden läpi. Esimerkiksi Rooman valtakunnassa, sen kehityksen ollessa huipussaan, pysyivät luontoisvero ja luontoissuoritukset perustana. Rahatalous oli siellä täydellisesti kehittynyt oikeastaan vain armeijassa.

Raha ei myöskään milloinkaan vallannut työprosessia kokonaisuudessaan.

Vaikka siis yksinkertaisempi kategoria on saattanut olla historiallisesti olemassa ennen konkreettisempaa kategoriaa, voi yksinkertaisempi intensiivisimmillään ja ekstensiivisimmillään olla ominainen juuri monimutkaiselle yhteiskuntamuodolle, kun sitä vastoin konkreettisempi kategoria on täydellisemmin kehittynyt vähemmän kehittyneessä yhteiskuntamuodossa.

Työ näyttää aivan yksinkertaiselta kategorialta. Myös mielikuva työstä tässä yleisyydessä—työnä ylipäätään—on ikivanha. Kuitenkin "työ" taloudellisesti tässä yksinkertaisessa muodossa tarkasteltuna on yhtä uudenaikainen kategoria kuin ne olosuhteet, jotka synnyttävät tämän yksinkertaisen abstraktion. Esimerkiksi monetaarijärjestelmä määritteli rikkautta vielä täysin objektiivisesti, itsensä ohella rahassa olevaksi esineeksi (als Sache ausser sich im Geld). Tähän näkökantaan verrattuna merkitsi suurta edistysaskelta kun manufaktuuri- eli kaupallinen järjestelmä siirsi rikkautta lähteen kohteesta subjektiiviseen toimintaan, kaupalliseen ja manufaktuurityöhön, joskin se yhä vielä käsitti itse tämän toiminnan pelkästään rajoitetusti rahaa tuottavana toimintana. Tätä järjestelmää vastassa on fysiokraattinen järjestelmä, joka asetti työn tietyn muodon—maanviljelyksen—rikkautta luovaksi eikä nähnyt itse objektia enää rahanasuisena, vaan tuotteena ylipäätään, työn yleisenä tuloksena. Kuitenkin tätä tuotetta toiminnan rajoittuneisuuden mukaisesti tarkastellaan yhä vielä luonnon määräämänä tuotteena—maanviljelystuotteena, maan tuotteena par excellence.

Adam Smith otti valtavan edistysaskelen hylkäämällä rikkautta luovan toiminnan jokaisen määreellisyden; hänellä se on ilman rajoituksia työtä, ei manufaktuuria eikä kaupallista eikä maanviljelystyötä, vaan niin toista kuin toistakin. Rikkautta luovan toiminnan abstraktisen yleisyyden mukaan tunnustetaan nyt myös rikkaudeksi määritetyn esineen yleisyys; tämä on tuote ylipäätään eli taas työtä ylipäätään, mutta mennyttä, esineellistynyttä työtä. Kuinka vaikea ja

suuri tämä siirtyminen oli, ilmenee siitä, että Adam Smithkin hairahtaa vielä silloin tällöin takaisin fysiokraattiseen järjestelmään. Nyt saattaisi näyttää siltä kuin olisi löydetty vain abstraktinen ilmaus sille yksinkertaisimmalle ja kaikkein ammoisimmalle suhteelle, missä ihmiset—olkoon yhteiskuntamuoto sitten mikä tahansa—tuottajina ovat. Tämä pitää eräältä kannalta paikkansa, mutta toiselta kannalta ei.

Yhdentekevyys työn määrättyyn lajiin nähden edellyttää sangen kehittyntä todellisten työlajien kokonaisuutta, joista mikään ei enää hallitse kaikkia muita. Niinpä yleisimmät abstraktiot ylipäätään syntyvät vain konkreettisen kehityksen ollessa rikkaimmillaan, jolloin yksi ja 'sama ilmenee yhteisenä monille tai kaikille elementeille. Silloin loppuu se, että asiaa voidaan ajatella vain erityisessä muodossa. Toisaalta tämä abstraktio työstä ylipäätään ei ole vain työlajien konkreettisen kokonaisuuden ajatuksellinen tulos. Yhdentekevyys suhteessa tiettyyn työhön vastaa yhteiskuntamuotoa, missä yksilöt siirtyvät helposti yhdestä työstä toiseen ja työn tietty laji on heille sattumanvarainen ja siksi yhdentekevä. Työ ei ole ollut tässä vain kategoriana, vaan todellisuudessa on tullut välineeksi luoda rikkautta ylipäätään ja on menettänyt erityisen yhteytensä määrättyihin yksilöihin. Tällainen tila on kehittyneimmillään porvarillisen yhteiskunnan moderneimmassa olomuodossa: Yhdysvalloissa. Siis vasta täällä abstraktinen kategoria »työ», »työ ylipäätään», työ sans phrase, tämän modernin taloustieteen lähtökohta, tulee käytännössä todeksi.

Se yksinkertainen abstraktio, jonka moderni taloustiede asettaa etusijalle ja joka ilmaisee ikivanhaa ja kaikissa yhteiskuntamuodoissa voimassa olevaa suhdetta, ilmenee kuitenkin vain tässä abstraktisuudessa käytännöllisenä totena moderneimman yhteiskunnan kategoriana. Voitaisiin sanoa että se mikä esiintyy Yhdysvalloissa historian tuotteena—tämä yhdentekevyys suhteessa tiettyyn työn lajiin—ilmenee esimerkiksi venäläisillä luontaisena taipumuksena. Mutta on kerrassaan valtava ero, voidaanko barbaareita käyttää kaikkeen vai voivatko sivistyneet itse käyttää itseään kaikkeen. Ja lisäksi venäläisillä tätä työn määrälajin yhdentekevyyttä vastaa käytännössä perinnäinen sidonnaisuus aivan määrättyyn työhön, mistä heidät ravistavat irti vain ulkopuolelta tulevat vaikutukset.

Tämä työn antama esimerkki osoittaa sattuvasti, kuinka abstraktisimmatkin kategoriat, huolimatta siitä että ne—juuri abstraktisuutensa ansiosta—pätevät kaikkiin aikakausiin, ovat kuitenkin tämän abstraktisuuden määreellisyydessä yhtä lailla historiallisten olosuhteiden tuotetta, ja niillä on täysi merkitsevyys vain näitä olosuhteita varten ja niiden puitteissa.

Porvarillinen yhteiskunta on tuotannon kehittynein ja monipuolisin historiallinen organisaatio.

Tämän vuoksi sen suhteita ilmaisevat kategoriat, sen organisaation ymmärtäminen auttavat samalla ymmärtämään organisaatiota ja tuotantosuhteita kaikissa aikansa eläneissä yhteiskuntamuodoissa, joiden jäänteistä ja elementeistä porvarillinen yhteiskunta rakentuu, joiden vielä syrjäyttämättömiä jäänteitä osaksi kulkeutuu porvarillisen yhteiskunnan mukana ja joista osaksi on kehittynyt täyteen merkitykseensä se, mikä aikaisemmin oli pelkkiä viittauksia jne. Ihmisen anatomia on avain apinan anatomiaan. Sitä vastoin voidaan viittaukset korkeampaan alemmissa eläinlajeissa ymmärtää vain kun itse korkeampi laji jo tunnetaan. Porvarillinen talous antaa siten avaimen antiikin talouteen jne. Mutta ei lainkaan siinä mielessä kuin asian käsittävät sellaiset taloustieteilijät, jotka pyyhkäisevät kaikki historialliset erot olemattomiin ja näkevät kaikissa yhteiskuntamuodoissa porvarillisen muodon. Pakkovero, kymmenykset jne. voidaan ymmärtää kun tunnetaan maankorko. Niitä ei pidä kuitenkaan samastaa.

Koska lisäksi porvarillinen yhteiskunta itse on vain antagonistinen kehitysmuoto, siinä tavataan aikaisempien [yhteiskunta]muotojen suhteita usein vain täysin surkastuneina tai vääristyneen mukailtuinkin, kuten esimerkiksi yhteisöomistus. Jos näin ollen on totta, että porvarillisen talouden kategorioihin sisältyy kaikkia muita yhteiskuntamuotoja koskeva totuus, niin tämän on otettava vain cum grano salis. Kategoriat voivat sisältää näitä muotoja kehittyneessä, surkastuneessa, karrikoidussa jne., joka tapauksessa olennaisesti muuntuneessa asussa. Niin sanottu historiallinen kehitys on ylipäänsä sen varassa, että viimeisin muoto pitää aikaisempia itseensä johtavina askelmina ja käsittää ne aina yksipuolisesti, koska se pystyy arvostelemaan itseään harvoin ja vain aivan tietyissä olosuhteissa; tässä ei luonnollisestikaan ole puhe sellaisista historian kausista, jotka pitävät itseään rappeutumiskausina. Kristinuskon kykeni antamaan apua aikaisempien mytologioiden objektiivisessa ymmärtämisessä vasta sen jälkeen kun sen itsekritiikki oli tietyssä määrin, niin sanoakseni mahdollisuuksien mukaan, dynamei valmis. Samoin alkoi porvarillinen taloustiede vasta ymmärtää feodaalista, antiikkista, itämaista yhteiskuntaa kun porvarillisen yhteiskunnan itsekritiikki oli alkanut. Sikäli kuin porvarillinen taloustiede ei mytologisoiden puhtaasti samasta itseään menneeseen, sen kritiikki aikaisempia yhteiskuntia kohtaan, etenkin feodaalista yhteiskuntaa, jonka kanssa sen oli vielä suoraan taisteltava, muistuttaa kritiikkiä, jota kristinuskon kohdisti pakanuuteen tai protestanttisuus katolisuuteen.

Kuten ylipäänsä jokaisen historiallisen, yhteiskunnallisen tieteen kohdalla, on taloudellisten kategorioiden kehityksessä pidettävä aina kiinni siitä, että kuten todellisuudessa, niin ajatuksissakin subjekti—tässä tapauksessa moderni porvarillinen yhteiskunta—on annettu, ja että

kategoriat tästä syystä ilmaisevat tämän tietyn yhteiskunnan, tämän subjektin reaalisen olemisen (Dasein) muotoja, olemassaolon (Existenz) määrityksiä, usein vain sen yksittäisiä puolia, ja ettei tämä yhteiskunta *näin ollen myöskään tieteen* kannalta suinkaan ala vasta siitä, mistä siitä *sellaisena* on ensimmäistä kertaa puhe. Tässä käsityskannassa on pysyttävä, koska se tuo heti saataville asian jaottelua koskevia ratkaisevia perusteita.

Mikään ei esimerkiksi näytä sen luonnonmukaisemmalta kuin aloittaa maankorosta, maanomistuksesta, sillä sehän on sidottu maahan, kaiken tuotannon ja kaiken reaalisen olemisen lähteeseen, ja maanviljelykseen, tähän kaikkien jossain määrin vakiintuneiden yhteiskuntien ensimmäiseen tuotantomuotoon. Mikään ei kuitenkaan olisi sen virheellisempää. Kaikissa yhteiskuntamuodoissa tietty tuotanto määrää kaikkien muiden aseman ja vaikutuksen ja näin ollen sen suhteet myös määräävät kaiken muun tuotannon ja vaikutuksen. Se on yleisvalaistus, joka säilyttää kaikkia muita värejä ja jota ne erityisyydessään muuntavat. Se on erityistä eetteriä, joka määrää kaiken siinä esille tulevan olemassaolevan ominaispainon.

Esimerkiksi paimentolaiskansat (pelkät metsästäjä- ja kalas- tajakansat jäävät sen pisteen ulkopuolelle, mistä todellinen kehitys alkaa). Niillä esiintyy tietty maanviljelyksen muoto, hajaviljely. Tämä määrää maanomistuksen. Se on yhteismaanomistusta ja säilyttää tämän muodon suuremmissa tai pienemmissä määrin aina sen mukaan, pitävätkö nämä kansat suuremmissa vai pienemmissä määrin vielä kiinni perinteestään; esimerkkinä slaavien yhteisöomistus. Niillä kansoilla, joilla on kiinteä maanviljelys—tämä paikoilleen asettuminen on jo suuri edistysaskel—ja joilla maanviljelys vallitsee, kuten antiikin ja feodaaliajan kansoilla, on jopa teollisella toiminnalla, sen organisaatiolla ja sitä vastaavilla omistusmuodoilla enemmän tai vähemmän maanomistuksellinen luonne. Teollisuus on joko täysin maanviljelyksestä riippuvaista kuten varhaisemmilla roomalaisilla, tai kaupunkia ja sen oloja leimaa maaseudun organisaatio kuten keskiaikana. Myös pääomalla—mikäli se ei ole puhdasta raha pääomaa—on keskiajalle perinteellisten käsityökalujen jne. muodossa tällainen maanomistuksellinen luonne.

Porvarillisessa yhteiskunnassa asia on päinvastoin. Maan- viljelystä tulee yhä enemmän teollisuuden haara ja se on täysin pääoman hallitsema. Aivan samoin on maankoron laita. Kaikissa niissä yhteiskuntamuodoissa, joissa maanomistus on hallitsevana, on luonnonsuhde vielä vallalla. Niissä yhteiskuntamuodoissa, joissa pääoma on hallitsevana, on vallalla yhteiskunnallisesti, historiallisesti syntynyt elementti. Maankorkoa ei voida ymmärtää ilman pääomaa, mutta pääoma voidaan kyllä ymmärtää ilman maankorkoa. Pääoma on kaikkea hallitseva porvarillisen yhteiskunnan taloudellinen mahti. Sen on muodostettava sekä lähtökohta että pää te piste ja se on eriteltävä ennen maanomistusta. Sen jälkeen kun molempia on

tarkasteltu erikseen, on tarkasteltava niiden vuorovaikutusta.

Olisi siis luvatonta ja virheellistä esittää taloudelliset kategoriat siinä perättäisjärjestyksessä, missä ne historiallisesti ovat olleet määrääviä. Päinvastoin niiden perättäisjärjestyksen määrää se suhde, missä ne ovat toisiinsa modernissa porvarillisessa yhteiskunnassa, ja tämä suhde on suoraan vastakkainen sille, mikä ilmenee niiden luonnonmukaisena perättäisjärjestyksenä tai vastaa historiallisen kehityksen perättäisjärjestyksestä. Ei ole kysymys siitä asemasta, minkä taloudelliset suhteet historiallisesti saavat toisiaan seuraavissa eri yhteiskuntamuodoissa, ja vielä vähemmän niiden perättäisjärjestyksestä »ideassa» (*Proudhon*) (mikä osoittaa sekapäistä käsitystä historian liikkeestä). Sen sijaan on kysymys taloudellisten suhteiden paikasta modernin porvarillisen yhteiskunnan rakenteessa.

Se puhtaus (abstraktinen määritteisyys), millä kauppakansat–foinikialaiset, karthagolaiset–esiintyvät vanhassa maailmassa, aiheutuu nimenomaan viljelijäkansojen vallitsevuudesta. Pääoma kauppa- tai rahapääomana ilmenee juuri tällaisena abstraktiona siellä missä pääoma ei vielä ole yhteiskuntien hallitseva elementti. Panttilainajaat ja juutalaiset saavat saman aseman suhteessa maanviljelystä harjoittaviin keskiaikaisiin yhteiskuntiin.

Lisäesimerkki siitä erilaisesta asemasta, minkä samat kategoriat saavat yhteiskunnan eri kehitystasasteissa, on yksi porvarillisen yhteiskunnan viimeisimmistä muodoista, osakeyhtiöt (*joint-stock companies*). Tosin ne esiintyvät myös porvarillisen yhteiskunnan alussa suurten etuoikeutettujen ja monopolilla varustettujen kauppakomppanioiden muodossa.

Itse kansallisrikkauten käsite pujahtaa 1600-luvun taloustieteilijöille siinä muodossa–käsitystä jatkavat osittain vielä 1700-luvun taloustieteilijät–että rikkautta luodaan pelkästään valtiota varten, ja että valtion mahti on suhteessa tähän rikkauteen. Tämä oli vielä tiedottoman tekopyhä muoto, missä itserikkaus ja sen tuottaminen julistettiin modernien valtioiden päämääräksi ja valtioita tarkasteltiin enää vain rikkauden tuottamisen välineinä.

Aiheen jaottelu on selvästikin tehtävä näin: 1) Yleiset abstraktiset määritykset, jotka siis enemmän tai vähemmän koskevat kaikkia yhteiskuntamuotoja, mutta yllä esitetystä mielessä. 2) Ne kategoriat, jotka muodostavat porvarillisen yhteiskunnan sisäisen organisaation ja joiden varassa perusluokat lepäävät. Pääoma, palkkatyö, maaomaisuus. Niiden keskinäinen suhde. Kaupunki ja maaseutu. Kolme suurta yhteiskuntaluokkaa. Vaihtop näiden välillä. Kiertokulku. Luotto (yksityinen). 3) Porvarillisen yhteiskunnan keskittyminen ilmeneminen valtion muodossa. Sen tarkasteleminen suhteessa itseensä. »Tuottamattomat» luokat. Verot. Valtionvelka. Yleinen

luotto. Väestö. Siirtomaat. Maastamuutto. 4) Tuotannon kansainväliset suhteet. Kansainvälinen työnjako. Kansainvälinen vaihto. Vienti ja tuonti. Vaihtokurssi. 5) Maailmanmarkkinat ja kriisit.

[takaisin alkuun](#)

4. TUOTANTO. TUOTANTOVÄLINEET JA TUOTANTOSUHTEET. TUOTANTOSUHTEET JA KANSSAKAYMISSUHTEET. VALTIO- JA TAJUNTAMUOTOJEN SUHDE TUOTANTO- JA TAVARANVAIHTOSUHTEISIIN. OIKEUSSUHTEET, PERHESUHTEET

Niistä kohdista, jotka tässä on mainittava ja joita ei saa unohtaa, on pantava merkille seuraavaa:
1) *Sota* on kehittynyt aikaisemmin kuin rauha: se tapa, millä tietyt taloudelliset suhteet kuten palkkatyö, koneiden käyttö jne. ovat sodan vaikutuksesta ja armeijoissa jne. kehittyneet aikaisemmin kuin kansalaisyhteiskunnan sisällä. Myös tuotantovoiman ja kanssakäymissuhteiden keskinäissuhde on erityisen havainnollinen armeijan kohdalla.

2) *Tähänastisen idealistisen historiankirjoituksen suhde realistiseen. Etenkin ns. kulttuurihistorioissa*, jotka kaikki ovat uskon- Inon ja valtioiden historiaa. (Tilaisuuden tullen voi sanoa jotain myös tähänastisen historiankirjoituksen eri lajeista. Ns. objektiivisesta. Subjektiivisesta (mm. moraalisesta). Filosofisesta.) 3) *Toissijaiset ja kolmassijaiset*, ylipäänsä *johdetut, siirretyt*, ei-alkuperäiset tuotantosuhdeet. Tässä vaikuttavat kansainväliset suhteet.

4) *Moitteet tämän käsitystavan materialistisuudesta. Suhde naturalistiseen materialismiin.*

5) *Tuotantovoima- (tuotantoväline-) ja tuotantosuhdekäsitteiden dialektiikka*, jonka rajat on määrättävä ja joka ei poista reaalista eroa.

6) *Materiaalisen tuotannon kehityksen epäsuhte esimerkiksi taiteelliseen tuotantoon nähden*. Ylipäänsä ei edistyksen käsitettä ole ymmärrettävä tavanomaisena abstraktiona. Taiteen yms. kohdalla tämä epäsuhte ei ole vielä niin tärkeä eikä sitä ole vielä niin vaikea ilmaista kuin itse käytännöllisyhteiskunnallisten suhteiden piirissä. Esimerkiksi vertailu sivistyksen asemasta *Yhdysvalloissa* ja Euroopassa. Mutta varsinaisesti vaikea kysymys, jota tässä on käsiteltävä, sisältyy siihen, miten tuotantosuhdeet oikeussuhteina joutuvat epätasaiseen kehitykseen. Siis esimerkiksi roomalaisen siviilioikeuden (sama ei koske niinkään rikosoikeutta ja yleensä julkista oikeutta) suhde nykyaikaiseen tuotantoon.

7) *Tämä käsitys* [todennäköisesti Marx tarkoittaa historiaa, sen käsittämistä tällaiseksi] *ilmenee*

välttämättömänä kehityksenä. Kuitenkin sattuman oikeutus. Miten. (Myös vapaus on oikeutettu). (Kommunikaatiovälineiden vaikutus. Maailmanhistoriaa ei ole ollut aina olemassa; historia maailmanhistoriana on tulos.)

8) *Lähtökohdana on tietenkin luonnon määritteisyys;* subjektivisesti ja objektiivisesti. Heimot, rodut jne.

Taiteessa on tunnettua, etteivät tietyt taiteen kukoistusajat ole mitenkään suhteessa yhteiskunnan yleiseen kehitykseen, eivät siis myöskään yhteiskunnan materiaaliseen perustaan, mikä muodostaa niin sanoakseni sen organisaation luurakenteen. Esimerkiksi kreikkalaiset verrattuina nykyajan kansoihin tai myös Shakespeare. Tiettyjen taidemuotojen, esimerkiksi eepoksen kohdalla tunnustetaan jopa, ettei niitä maailmanhistoriallisesti käännteentekevässä, klassisessa muodossaan enää voida lainkaan tuottaa heti kun taidetuotanto sellaisenaan on alkanut; siis että itse taiteen alalla ovat tietyt merkittävät muodot mahdollisia vain taiteen kehityksen alhaisessa vaiheessa. Kun näin tapahtuu eri taidelajien suhteissa itse taiteen alueen sisällä, on jo vähemmän yllättävää, että tilanne on sama koko taiteen alueen suhteessa yhteiskunnan yleiseen kehitykseen. Vaikeus on vain yleisen esitysmuodon löytämisessä näille ristiriidoille. Heti kun ne on määritelty lähemmin, ne on jo selitetty.

Ottakaamme esimerkiksi kreikkalaisen taiteen ja sitten Shakespearen suhde nykyaikaan. On tunnettua, että kreikkalainen mytologia ei muodosta vain kreikkalaisen taiteen arsenaalia, vaan myös sen kasvupohjan. Onko se käsitys luonnosta ja yhteiskunnallisista suhteista, joka on kreikkalaisten mielikuvituksen ja siten kreikkalaisen taiteen perustana, mahdollinen konerukkien, rautateiden, veturien ja sähkölennättimien aikana?

Missä on sijaa Vulcanukselle Roberts & Co:n, Juppiterille ukkosenjohdattimen ja Hermekselle Credit Mobilierin rinnalla? Kaikki mytologia voittaa ja hallitsee ja muovaa luonnonvoimat mielikuvituksessa ja mielikuvituksella; siis mytologia katoaa, kun luonnonvoimat todella hallitaan. Mihin joutuu Fama Printing House Squaren rinnalla? Kreikan taiteen edellytyksenä on Kreikan mytologia, ts. luonto ja itse yhteiskunnalliset muodot kansan mielikuvituksen jo tiedottomasti taiteellisella tavalla muokkaamina. Se on Kreikan taiteen materiaali, mutta ei mikä tahansa mielivaltainen mytologia, ts. ei mikä tahansa tiedottomasti taiteellinen luonnon muokkaus (luonnolla ymmärretään tässä kaikkea esineellistä, siis myös yhteiskunta mukaanluettuna). Egyptin mytologia ei voinut milloinkaan olla Kreikan taiteen maaperä tai kohtu. Mutta siinä oli joka tapauksessa *eräs* mytologia. Missään tapauksessa ei siis ollut kyse sellaisesta yhteiskunnallisesta kehityksestä, joka sulkee pois kaiken mytologisoivan suhteen

siihen, joka siis vaatii taiteilijalta mytologiasta riippumatonta mielikuvitusta.

Toiselta puolen onko Akhilleus mahdollinen ruudin ja lyijyn aikakaudella? Tai yleensä »Iiadi» käsipainimen saati sitten pai- nokoneen rinnalla? Eivätkö sankarilaulut ja tarut ja muusat häviää väistämättä kirjapainannon ilmaantuessa, eivätkö siis eepisen runouden välttämättömät edellytykset katoa?

Mutta vaikeus ei tällöin ole sen ymmärtämisessä, että kreikkalainen taide ja eepos yhdistyvät tiettyihin yhteiskunnallisiin kehitysmuotoihin. Vaikeutena on, että ne tarjoavat meille yhä taidenautintoa ja käyvät tiettyssä suhteessa vielä normista ja saavuttamattomasta esikuvasta.

Mies ei voi tulla uudelleen lapseksi lankeamatta lapsellisuuteen. Mutta eikö lapsen naiivius ilahdutakin häntä, ja eikö hänen itsensä olekin pyrittävä jälleen korkeammalle tasolle luodakseen uudelleen oman todellisen olemuksensa? Eikö lapsen luonteessa herääkin jokaisena aikakautena kauden oma luonne eloon luonnollisessa totuudessaan? Miksi ei ihmiskunnan historiallisella lapsuudella sen avautuessa kauneimmillaan olisi milloinkaan palaamattomana vaiheena ikuista viehätystä? On huonosti kasvatettuja lapsia ja pikkuvanhoja lapsia. Monet vanhan ajan kansoista kuuluvat tähän kategoriaan. Kreikkalaiset olivat sen sijaan normaaleja lapsia. Viehätys, jota heidän taiteensa meissä herättää, ei ole ristiriidassa sen kehittymättömän yhteiskunnallisen vaiheen kanssa, josta se kasvoi. Tämä taide on päinvastoin kyseisen vaiheen tulosta ja liittyy erottamattomasti siihen, että ne epäkypsät yhteiskunnalliset olosuhteet, joiden vallitessa tämä taide syntyi ja saattoi yksin syntyä, eivät voi koskaan palata.

KARL MARX

[takaisin alkuun](#)

Kirjoitettu elokuun lopulla 1857. Julkaistu ensi kerran aikakauslehdessä Die Neue Zeit, Bd. 1, n:o 23–25 1902–1903.

Lähde: Marx, Karl 1986: Vuosien 1857–1858 taloudelliset käsikirjoitukset ("Grundrisse"). Progress, Moskova.

Oikoluvun lähde: Marx, Karl 1975: "Grundrissen" Jobdanto. Kansankulttuuri, Pori.

Suomentanut Antero Tiisanen.